

КАДИША, ДОЛИНА ТИШИНЕ

Изјутра се у Бшарију леди дах, чак и у пролећним данима. Цеста којом се стиже у град кроз редове старих камених кућа са тиркизним прозорима, јутрос је пуста. На реском планинском ваздуху чује се како шуште четинари и када у близини прхну крила птице. Мој син узалуд тражи камионе, бродове и авионе који брује над бејрутским небодерима. На махове пролети само јато гачака: раздвоје се у два роја која лете одвојено, потом се поново споје. Нису то лучки галебови који прате теретњаке и понекад предахну на катаркама јахти, нити смеђе, питоме грлице које слећу на дрвене довратке кућа у бејрутској луци. Ове птице надлећу камените стазе и уске кланце што хуче тембром оргуља и тимпана. Бшари и долина Кадиша су на северу Либана. Даље је град Триполи. Источно, иза планинских врхова који су и сада прекривени снегом, путеви кроз долину Бека воде ка римском храму у Балбеку и граници до које допире јака сиријских битака.

Џубранова област. Тако Либанци називају цео крај око Бшарија, где се родио песник Халил Џубран. Одавде је пошао у свет и загледан у њујоршке булеваре писао песме које теку ритмом библијских псалама. Пећина, где је некад био маронитски манастир, сада је музеј који чува издања његових књига из многих земаља света, писма пуна чежње за завичајем. „Мој Либан у додиру је са тајнама живота које он зна без свесног знања; мој Либан је чежња која својим осетљивим врхом достиже далеки крај невидљеног и верује да је то сан“, писао је Џубран. На дну пећине, налази се Џубранов гроб, али ове хладне просторије нису туробне. Овде, и смрт је – како је писао Антун Бранко Шимић – „нешто сасма људско“. Са зидова зраче Џубранови портрети и цртежи нимфи са извијеним телима. Песнике живот води далеко, али се сви путеви сливају назад, на херцеговачки крас или либанско горје, где су мириси јачи и боје изражене није него другде.

У Бшарију, као и посвуда у либанској земљи, приче о прошлим догађајима део су свакодневице, круже генерацијама, а свака у ткиво своје приче уграђује нови детаљ. Успутне епизоде, о неиспуњеним љубавима и боемији, прате и животопис песника осетљивог на трептаје великог света. Догађаји су се у Џубрановој домовини двадесетих година преламали као снажни одједи ломова насталих у Европи, која је после Првог светског рата и пада Турске царевине делила плен. Либаном су загосподарили Французи, те Џубран није дочекао дуго сањану независност своје земље на Блиском истоку, што ће се догодити усред следећег ратног вихора, деценију након његове смрти.

Насловнице књига овог великог песника различитог су дизајна: неке сведене, без детаља и само са именом писца и дела написаним једноставним словима, неке са

пишчевим илустрацијама или са рубом украшеним раскошним вињетама и арабескама. У овом музеју спојило се мноштво – различитих писама и традиција, светске раздаљине и путеви – и једно: стотину страница једне од најпревођенијих књига о откривању и ослушкивању света у којем је човек јединствено и усамљено биће: „Живот је острво чије су литице жеље, дрвеће снови, цвеће самотиња, врела жеђ, а оно је усред мора самоће и издвојености.“

Мотел у стилу ловачког дома, чији се кров спушта до земље, изграђен је седамдесетих година, и све – чак и сапун у купатилима – остало је из времена пре грађанског рата који се завршио почетком деведесетих година прошлог века. Камин са жарачем, фотеље пресвучене зеленом тканином која је већ одавно упила устајали мирис простора. На зидовима, главе уловљене дивљачи – дивље свиње, срне, ласице; отоманске кубуре, карабини и сабље. На подијуму сале где су се некада веселили туристи из бројних земаља, сада су ускршњи зечеви и плишане лутке постављени по ко зна који пут у празнично јутро. У витрини су разгледнице, флаше вотке, керамичке кригле пива, снежне кугле у којима Деда Мраз вози санке са упрегнутим јеленима, новчанице из Француске, Западне и Источне Немачке, фигурица Кипа слободе у Њујорку.

Оглушујући се на питања о топлој води и сапуну и необјашњиво високој цени соба, власник хотела даје малобројним гостима, странцима из Бејрута, мапе долине и бележи места која треба посетити: манастире, пећине, стазе. Док на телевизијском екрану промичу слике ратних одреда у Сирији, он говори све више себи, понављајући по ко зна који пут исте речи. Све мање се обраћа публици чији погледи прелазе преко зидова и кроз прозорска стакла падају на долину. Говори како је Кадиша посебна и да нигде нема такве долине, зато из ње и не иде даље. Откад се вратио из иностранства после неколико година, више није напуштао Либан, одавно већ не иде ни у Бејрут. Што се тиче хотела: „Скуп је јер је долина јединствена.“ Тако је живот уоквирен истим делом и сменама годишњих доба добио смисао који би ван рубова долине био лишен логике.

Овде се живи без пуно речи. На степеницама које од катедрале воде ка Џубрановој кући, неколико старијих мештана игра бекгемон, пре бацања коцке дуго гледају таблу са седефним украсима. Поред је кројачка радња, испод аркаде обрасле у бршљан, изнад су балкони из чијих напуклина провирују бусени траве. Даље је продавница са изложеним клупцима вуне и преслицама. Идући ка катедрали, у свечаним оделима, мештани се поздрављају кратко и тихо, и све подсећа на сцене немог филма.

Света долина, то је значење имена долине Кадиша на арамејском језику. Говорника арамејског језика у Либану више нема, већ више од стотину година опстао је само као језик маронитске литургије у манастирима осталим из времена када су се у долину, бежећи од прогона, склонили маронитски свештеници. Светилишта су уклесана у стене, пећине претворене у монашке ћелије. Манастир Коцхаја чува прву штампарију на Блиском истоку из шеснаестог века. Француски мисионари долазили су у Кадишу и проповедали веру, те се француски и данас говори. Они су у Кадишу донели винову лозу и умеће прављења вина. Око манастира су маслињаци и виногради.

У гостионици, недалеко од манастира, служе вино у бокалима од зеленог стакла. Али вино у Кадиши опором је и трпко, као и тло из којег лоза, растући на падини, црпи своје ароме. О овом вину нема занесених прича као о оном из винограда у долини Бека, прожетој топлим звуцима арапске лауте. У Кадиши, поред гласања птица, гутљаје прате тешки удари црквених звона уроњених у сазвучја дубоких и високих тонова. Док одлазимо, прате нас погледи домаћина, на нас лаје вучјак везан за колац. Мој син без страха прилази псу, пружа руке, смеје се и опонаша лавез, као када читамо књиге о животињама. Џубранова пећина не буди језу, туробни су ови погледи и пас који лаје и на власника и на госта.

И овде, као на либанском југу, где смо пре обиласка старих споменика, пролазили мимо војних стража, држимо малу руку свог сина, која чува сваки мој страх и стрепњу. Не боји се пса, нити стрме стазе којом планинари силазе до Дон Педра, колумбијског испосника. Он се одвојио од света и живи у пећини, његовој монашкој ћелији. Колумбијац. Тако га зову сви у Кадиши. Дошао је у Либан и након периода кушње у манастиру, остао заувек у овој пећини. Дон Педро ипак је далеко од уврежене слике испосника зараслог у браду и ћутање. Старац радо прима посетиоце и прича о свом животу, породици и фудбалским утакмицама у Колумбији, те како је на студијама теологије у Америци стекао познанства која су га довела у Либан. Мештани му доносе храну, пред пећином узгаја поврће и тек понекад силази до реке да лови рибу. Верују да има моћ предвиђања, те траже од њега савете за многе болести, љубавне проблеме и послове.

Сада је лето и да би се прошло стрмим стазама Кадише, потребан је само опрез и спремност за напорно пењање на повратку. Крај старе маслине израсле уз стазу, неколико планинара тражи сигнал на мобилном телефону, један од њих разговара са женом о неплаћеним рачунима. Фотографишу долину дигиталним апаратима и диве се пејзажу. До ових стаза не допире црквени гонг, овде се чује само зуј инсеката. Степе су вреле, сунчеви зраци падају под правим углом. За неколико месеци доћи ће зима. Тада ће Кадишу и њене стазе прекрити снег. Дон Педро провешће још једну зиму без посетилаца, загладан у висине и посвећен молитви. Посетиоци ће се вратити у градове, где улице врве од људи и звука машина, а живот чине послови, порези и дажбине, породични живот и брига о деци, која ће наставити наше постојање.

Кадиша је север либанске земље, угнеждене између планине и мора. Ово није питома долина, већ предео где време тече у ћутању о старим слутњама које долина крије а које, као птице, лебде ниско, над самим тлом. И док ходам шумом кедрa, који у долини зову Божјим дрветом, чини ми се да видим Џубрана како у белој хаљи што вијори за њим, као мистички пророк замиче за стабла, губи се и нестаје попут ноћи и јутра, лутајући кроз долину и трагајући за њеним тајнама.